

Beszámoló a SIEF varsói nyári egyeteméről

DOI: [10.54742/tabula.2022.1.05](https://doi.org/10.54742/tabula.2022.1.05)

1.

Az elmúlt időszakban két évente, változó helyszíneken rendezte meg a SIEF (*The International Society for Ethnology and Folklore*) a doktori hallgatóknak és a frissen védett fiatal pályakezdőknek szóló nyári egyetemeit. A 2022-es rendezvénynek a lengyelországi University of Warsaw adott otthont. A program tágabb témája az örökség volt, a szervezők ezt szűkítették le és szabták a rendezvény helyszínére, Varsóra, illetve a városi örökségek különböző kérdéseire: *Urban Heritage on the Right Bank. Heritage in Warsaw as Seen from the Praga District*.

2.

A közel egyhetes (2022. június 27. – július 2.) nyári egyetemen minden nap nagyjából hasonló rendet követett. Délelőttönként egy hosszabb, másfél-két órás előadást lehetett meghallgatni, ezt az elhangzottakra és az előzetesen kiadott olvasmányokra építő beszélgetés követte. Ezt követően egy kulturális intézménybe látogattunk el, ahol a szervezet egyik munkatársa, kurátora előadást vagy tárlatvezetést tartott. Délutánonként pedig a város különböző pontjait, örökségeit érintő tematikus sétákra (*fieldwalks*) került sor. Végül minden napot egy kötetlenebb diskusszió zárt le.

3.

A programsorozatot Regina Bendix (University of Göttingen) előadása nyitotta meg (*Owning the Present and Crafting Futures*), amely a kézművesség köréből merített példákkal elsősorban azt a kérdést járta körbe, hogy a „hagyományok” milyen praktikus, mindennapi, a jelenben és a jövőben érvényes, gyakorlóik számára megélhetési lehetőségeket, a közösségek szempontjából pedig alternatívákat jelentő megoldásokat kínálhatnak. Az előadást követően az ikonikus varsói épületbe, a Kultúra és Tudomány Palotájába látogattunk el, ahol Michał Krasucki, a város örökségvédelmi szakembere mutatta be a különböző projektjeiket, az örökségelemek menedzselésének gyakorlati vonatkozásait, az épületek és alkotások kiválasztásának folyamatát, a különböző szereplőkkel történő érdekegyeztetések kérdéseit. Ezt követően az első városi sétát Ewa Klekot (SWPS University), a nyári egyetem egyik főszervezője vezette. A program a város szövetét feszítő elmentétekre, az épületeken, tereken, emlékműveken keresztül megragadhatóvá váló konstruáltságra és autentikusságra, a sötét múlt jelenlétére és elfedésére mutatott rá. Másnap Michał Murawski (University College of London) a Kultúra és Tudomány Palotájának esettanulmányán keresztül elemezte, hogy mennyiben érvényes, termékeny elemzési, interpretációs eszköz a kolonializmuson keresztül értelmezni az épületek formájában materializálódó kulturális projekteket, amelyek mind a napig meghatározzák számos poszt-szocialista település arculatát (*Is Socialist Realism [De]Colonial? The Palace of Culture and Science in Warsaw, 1952–2022*). Az előadást követően Ewa Klekot vezetésével a Museum of Warsaw állandó (város)történeti kiállítását tekintettük meg, majd a délutáni városi sétán Iwa Kołodziejska (University of Warsaw) a Visztula árterében a város természeti örökségére irányította a figyelmünket, illetve a megőrzés, a használatbavétel, az urbanisztikai és az ökológiai projektek körüli, illetve közötti konfliktusokra mutatott rá. Szerdán Nevena Škribić-Alempijević (University of Zagreb) nyitóelőadása

(*Imagining Futures in Postindustrial Cities*) két posztszocialista város átalakulásának esettanulmányán, összehasonlító elemzésén keresztül tematizálta a jövő antropológiáját, közelebbről azt, hogy a jövő perspektívái milyen szerepet játszanak a közösségek életében és ezen keresztül a jövő miként lehet antropológiai kutatások tárgya. Délután Tamara Sztyma (Museum of the History of Polish Jews) vezetett minket körbe a lengyelországi zsidóság történetét bemutató interaktív tárlaton, majd Agata Maksimowska és Maria Cieśla (The Tadeusz Manteuffel Institute of History Polish Academy of Sciences) tartott tematikus, a zsidóság emlékeit bemutató városvezetést, a Praga negyedben. Másnap Hanna Schreiber (University of Warsaw) adott elő a szellemi kulturális örökség témájában, saját kutatásáról, illetve korábbi projektjéről, egy krakkói betlehemezési szokás örökségesítésének gyakorlati példája mentén a közlegelők koncepcióját alkalmazta az örökség fogalmának értelmezéséhez (*Intangible Heritage, Global Heritage Production Regimes and the Problem of the Commons*). Ezt követően Katarzyna Kuzko-Zwierz, a Museum of Warsaw Praga District kurátora tartott tárlatvezetést az intézmény időszaki és állandó kiállításában, s előadást az intézmény szerepéről a helyi örökség kezelésének témájában. Végül Renata Hryciuk (University of Warsaw) kalauzolt minket körbe a városrészben, a táplálkozás tematikája mentén pedig a dzsentrifikáció, hipszterizáció hatásaira mutatott rá. A pénteki napot Alessandro Testa (Charles University in Prague) előadása nyitotta meg, amely Prága példáján keresztül mutatta be, hogy az örökségelemek kiválasztását, pozicionálását, interpretálását milyen kultúrpolitikai tényezők motiválhatják (*The Politics of Cultural Heritage Making in Former-Socialist Central-Eastern Europe: Prague and the Czech Republic*). Ezt követte Katarzyna Chudyńska-Szuchnik, a Museum of Warsaw Praga District kurátorának bemutatója, amelyben az intézmény és a helyi kézművesek között létrejött együttműködési projektjeket ismertette, valamint meglátogattuk a múzeum és néhány helyi iparos műhelyét. A Sławomir Sikora (University of Warsaw) és Karolina Dudek (Fine Arts Academy in Warsaw) vezette délutáni séta desztinációja a Grochów kerület volt. A séta során kalauzaink a városrész különböző történeti rétegeit fejtették le, valamint a korábban itt elterült kísérleti kibuc történetével, illetve az ennek feltárását célzó kutatási projektjünkkel ismertettek meg. Végül a nyári egyetemet egy kötetlenebb workshop zárta, melyet Ewa Klekot és Helena Patzer (University of Warsaw) vezetett le. A tanulságok leszűrése mellett a részvevő hallgatók ekkor mutathatták be azokat a különböző dokumentációkat, amelyeket a séták során vagy általában a nyári egyetem alatt készítették.

4. A program átolvasása önmagában is érzékeltetheti, de ennek ellenére talán külön is lehet hangsúlyozni, milyen jól átgondolt, egymáshoz kapcsolódó, mégis változatos volt a nyári egyetem programja. Az előadások rendkívül színvonalasok, gondolatébresztőek voltak, a kiadott olvasmányok pedig meglátásom szerint a legtöbb résztvevő számára nagyon sok újdonságot tartogathattak. S mindehhez hozzá kell még tennem, hogy a teljes rendezvényt oldott hangulat jellemezte, az európai antropológiában elismert előadók nagyon közvetlenek voltak, a fiatalok munkája iránt őszinte érdeklődést tanúsítottak, a hallgatók pedig színes akadémiai háttérrel, kutatási témákkal érkeztek, és a legtöbben élénken bekapcsolódtak a beszélgetésekbe, vitákba.
5. Nyilvánvalóan szubjektív a nyári egyetemből bizonyos pontokat kiemelni. Ezt vállalva úgy gondolom, hogy a jövő antropológiai kutatása például egy olyan téma, ami új horizontokat nyithat ki sokak gondolkodásában, kutatásában. Kimondottan

érdekes volt az EASA *Future Anthropologies Network*, illetve az általuk kiadott tanulmánykötet (Salazar–Pink–Irving–Sjöberg 2017) megismerése, és érdekfelesztő volt hallgatni, hogyan alkalmazza valaki ennek az irányzatnak a szemléletét saját terepmunkája és a társadalmi jelenségek interpretálása során. De hasonlóképpen élénkek és éppen ezért emlékezetesek voltak az örökségesítés és ennek hatásai körül kialakult viták, melyek szinte minden előadás és városi séta kapcsán újra és újra, változó szempontokat felvillantva előkerültek.

6.

A gyakorlat oldaláról közelítve számomra a Praga negyedben található múzeum volt a legérdekesebb és legszerethetőbb helyszín, ahol egy sok szempontból nehéz műfajban, elsősorban helytörténeti profilú, kisebb intézményben hoztak létre rendkívül jó kiállításokat és programokat. Hogy csak kettőt emeljek ki, az állandó kiállításukban például egy nagyon kellemes atmoszférájú teremben helyiek visszaemlékezéseit, a kerülethez kapcsolódó történeteit lehetett meghallgatni. Visszaemlékezések beemelése egy múzeumi térbe természetesen önmagában nem tűnhet különösebb novumnak, ebben az esetben a megoldást maga a közeg tette eredetivé, az, hogy egy beszélgetésre, elvonulásra alkalmas térbe emelték be ezeket a szövegeket, a felvételek ezzel a sajátos térrel rezonáltak. A múzeum már fentebb említett műhelye pedig a kézművességet számomra egészen más megközelítésbe hozta azzal, hogy a programok elsődleges célcsoportját nem a kisebb gyermekek jelentették, és az elkészítendő dolgok nem dísz tárgyak, népieskedő csecsebecsék, hanem praktikus, hétköznapi tárgyak, például cipők voltak. A műhelyeket pedig sok esetben nem múzeumpedagógusok, hanem idősebb, helyi kisiparosok vezették. Az eszközkészlet egy részét a múzeum hasonló, már bezárt műhelyekből mentette ki, de azokat nem műtárgyakként konzerválta, hanem eszközként hasznosította. ⁽¹⁾ Arra pedig, hogy ilyen programokra, a helyi kézműves, kisiparos örökség megmentésére, e szakmák életben tartására társadalmi igény mutatkozik, a nyári egyetem több előadása, programja is rámutatott, s ezt a kurátorok a gyakorlatban is igazolva látták.

7.

Összességében tehát a nyári egyetem magas színvonalú, gondolatokban, újdonságokban, kérdésekben, élményekben gazdag, a sokszor nehéz témái ellenére is jó hangulatú, szakmailag rendkívül motiváló rendezvény volt. A fiatal néprajzosoknak és antropológusoknak szerintem mindenképpen érdemes megfontolniuk a jelentkezést a következő, horvátországi rendezvényre.

JEGYZETEK

¹ Ez utóbbi talán egy olyan gyakorlat lehet, amelyet magyarországi múzeumok is adaptálhatnak, hiszen a nyugdíjasok önkéntesként való bevonása, az eszközkészletek megmentése és használatba vétele nem feltétlenül jelent nagyobb anyagi megerhelést az intézmények számára.

IRODALOM

Salazar, Juan Francisco – Pink, Sarah – Irving, Andrew – Sjöberg, Johannes (eds.)
2017 *Anthropologies and Futures Researching Emerging and Uncertain Worlds*. New York – London: Routledge